

ЛЕКЦІЯ

з дисципліни «Правове регулювання відносин власності»

ТЕМА № 7 «Речові права на чуже майно »

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття речового права
2. Поняття і види речей
3. Інститут володіння
4. Поняття і зміст права власності

Рекомендована література:

1. Зобов'язальне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонова, Н.Ю. 2.2. Голубевої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
2. Цивільне право України: В 2-х томах. Том 1: Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. — 832 с.
3. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В.Боднар, О.В.Дзера, Н.С.Кузнецова та ін.: за ред. О.В.Дзери. — К. : Юрінком Інтер, 2009. - 1200 с.

1. Поняття речового права

Речове право – це право особи на річ, міра можливої поведінки особи щодо речі. Речовому праву протистоїть обов'язок всіх інших осіб – не перешкоджати уповноваженій особі.

Зобов'язальне право – це право особи на вчинення на її користь дій іншими особами. Зобов'язальному праву протистоїть обов'язок іншої конкретно визначеної особи вчинити дію на користь уповноваженої особи.

Речовим правом і зобов'язальним правом називаються також відповідні частини (підгалузі) приватного права, які регулюють відповідно речові та зобов'язальні відносини

Основні відмінності

Речове право

Зобов'язальне право

1. Об'єкт – річ.

1. Об'єкт – дія.

2. Абсолютний характер

2. Відносний характер

3. Переважно безстроковий характер

3. Строковий, тимчасовий характер

4. Зміст визначений законом

4. Зміст визначений договором

Крім того, речові права за своїм обсягом ширші, ніж зобов'язальні (наприклад, права власника і права наймача речі).

Види речових прав :

1. право володіння
2. право власності
3. права на чужі речі (сервітути, емфітевзис, суперфіцій та ін.)

2. Поняття і види речей

Річ можна визначити як предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

1. Класифікації речей

1.1. За здатністю до переміщення в просторі та зв'язком із земельною ділянкою

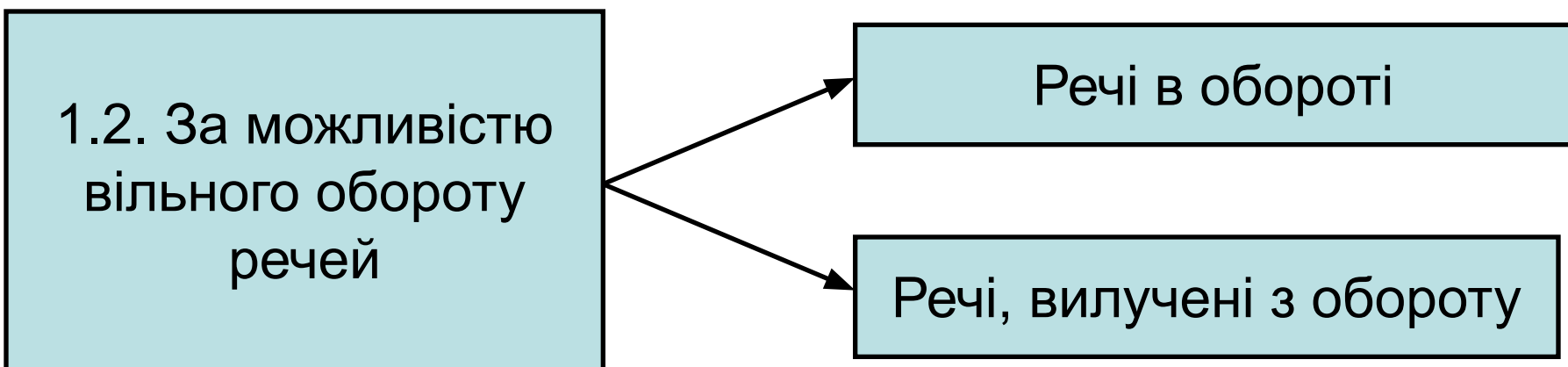
Рухомі речі

Нерухомі речі

Рухомими вважалися речі, які могли вільно переміщуватися в просторі. *Нерухомими* – речі, які не могли вільно переміщуватися в просторі, принаймні без їх пошкодження та знецінення.

Зокрема, *нерухомими* речами вважалися земельні ділянки, будівлі, споруди. Режим *нерухомої* речі поширювався і на принципово переміщувані, але тісно пов'язані із *нерухомістю* (передусім із земельною ділянкою) речі (незібраний врожай, робоча худоба, призначена для обробітку землі, сільськогосподарський інвентар для цієї ж мети тощо).

1.2. За можливістю вільного обороту речей


```
graph LR; A[1.2. За можливістю вільного обороту речей] --> B[Речі в обороті]; A --> C[Речі, вилучені з обороту];
```

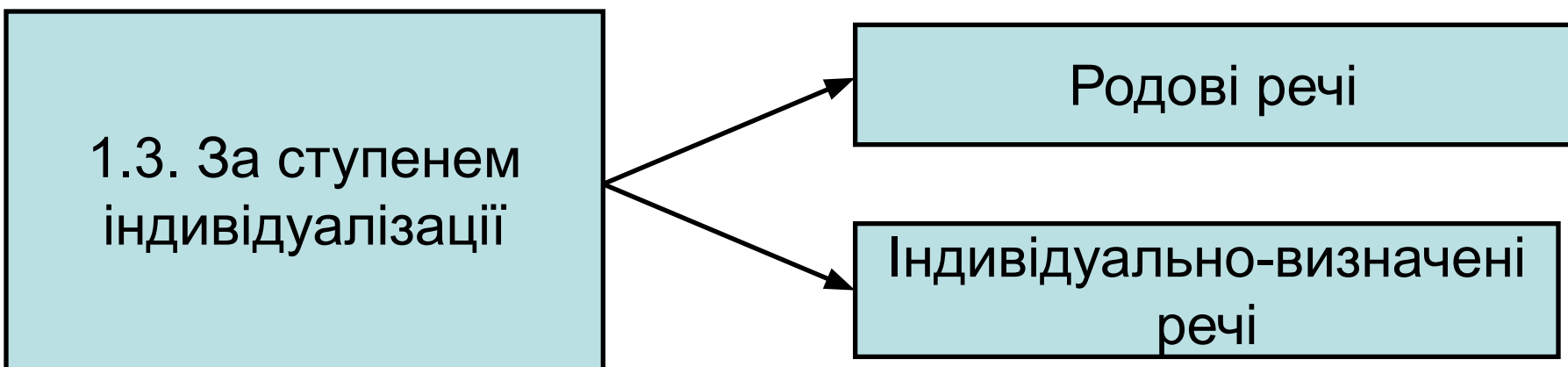
Речі в обороті

Речі, вилучені з обороту

Якщо певна річ могла бути об'єктом права приватної власності і предметом правочинів між окремими особами, то вона знаходилася в *обороті*. Навпаки, якщо річ в силу яких-небудь природних властивостей або призначення не могла бути об'єктом приватної власності окремих осіб, то вона знаходилась поза оборотом, була *вилучена з нього*.

Зокрема, до речей, *вилучених з обороту*, відносили такі, які нікому конкретно не належали, а належали ніби всім: проточна вода, моря з усім, що в них містилося. Окрему групу речей, *вилучених з цивільного обороту*, складали також публічні речі, власником яких був римський народ.

1.3. За ступенем індивідуалізації


```
graph LR; A[1.3. За ступенем індивідуалізації] --> B[Родові речі]; A --> C[Індивідуально-визначені речі];
```

Родові речі

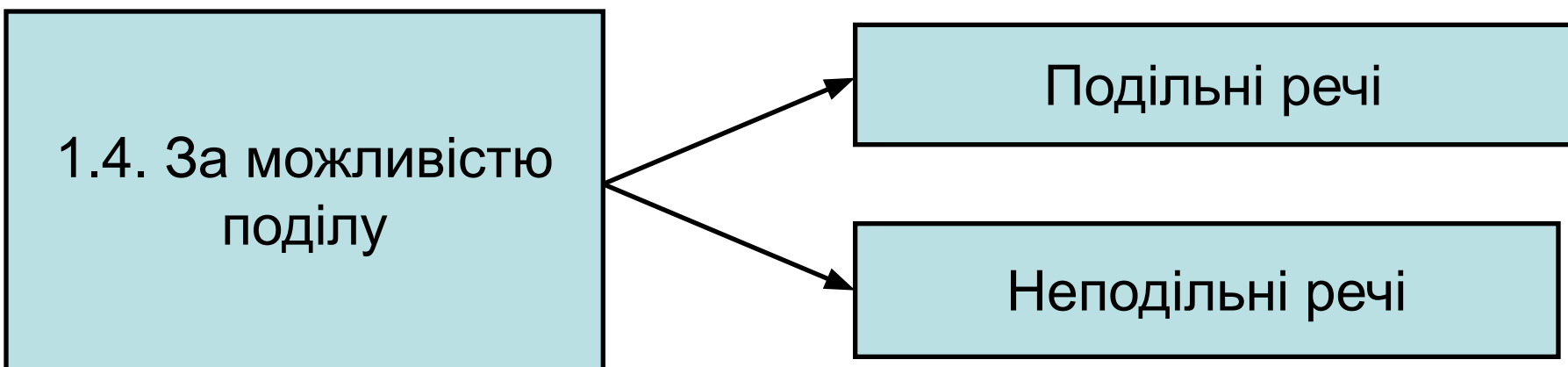
Індивідуально-визначені речі

До *родових* речей відносили речі, що вимірювалися за кількістю, вагою або мірою, яких у природі існує багато і тому вони взаємозамінювані (раби без урахування їхніх індивідуальних властивостей, коні, гроші, продукти харчування тощо).

Індивідуально визначені речі – насамперед, речі унікальні, єдині в своєму роді, які визначаються передусім індивідуальними ознаками (наприклад, будинок, земельна ділянка, скульптури, картини та інші предмети мистецтва).

Поділ речей на родові й індивідуально визначені необхідний при розподілі ризику випадкової загибелі.

1.4. За можливістю поділу


```
graph LR; A[1.4. За можливістю поділу] --> B[Подільні речі]; A --> C[Неподільні речі];
```

Подільні речі

Неподільні речі

Речі вважалися *подільними*, якщо їх можна було поділити в будь-який спосіб і вони при цьому не втрачали своєї господарської вартості та призначення, і *неподільними*, якщо при поділі вона втрачала господарське призначення, цілісність, цінність.

Такий поділ мав важливе практичне значення при розподілі спільної власності.

1.5. За особливістю використання

```
graph LR; A[1.5. За особливістю використання] --> B[Споживчі речі]; A --> C[Неспоживчі речі];
```

Споживчі речі

Неспоживчі речі

Речі, які в процесі їх використання фізично зникали, називалися *споживчими* – продукти харчування, корми для тварин, будівельний матеріал тощо.

Речі, які служили людям триваліший час, вважалися *неспоживчими*. У процесі одноразового використання вони не зникали, а при тривалому використанні зношувалися поступово (земля, будівлі, одяг тощо).

Природні відмінності зазначених речей зумовлювали їх різний правовий режим. Так, предметом договору позики могли бути тільки споживчі речі, а в найом передавались лише неспоживні речі.

1.6. За структурою

```
graph LR; A[1.6. За структурою] --> B[Прості речі]; A --> C[Складні речі];
```

Прості речі

Складні речі

Речі, що складаються з однієї матеріальної субстанції, є *простими*, а сполучення їх (різнорідних чи однорідних) – *складними*. У свою чергу, вони поділялися на штучні поєднання різнорідних речей і поєднання однорідних речей.

В складних речах (як правило, в тих, які складаються з неоднорідних речей) розрізняли *головну* річ та *побічні* речі. *Головною* визнавалася та частина складної речі, що складала її основну сутність.

Основними видами *побічних* речей римляни визнавали: частини речі, приналежності та плоди.

Види побічних речей

Частинами речі визнавалися ті, з елементів яких складалася складна річ. Вони не мали юридичної самостійності й поділяли правовий статус головної.

Приналежності речі — частина головної речі, пов'язана з нею не механічно, а господарським призначенням, і має за мету обслуговувати головну річ. Остання може бути об'єктом окремого права на неї і, отже, бути предметом окремих правочинів.

Плоди. Римські юристи розрізняли *природні плоди* (наприклад, фрукти саду, приплід тварин і т. ін.) і *цивільні плоди* (наприклад, проценти, одержані за договором позики, плата за користування річчю за договором найму).

3. Інститут володіння

Володіння

```
graph TD; A[Володіння] --> B[Самостійний правовий інститут, незалежний від права власності (володіння)]; A --> C[Одна з правомочностей власника (право володіння)];
```

Самостійний правовий інститут, незалежний від права власності (володіння)

Одна з правомочностей власника (право володіння)

Володілець фактично володіє річчю, незалежно від наявності права на неї; власник – фактичний володар речі і має право власності на неї.

Римські юристи розуміли *володіння* як фактичне володіння річчю, поєднане з наміром вважати її своєю.

Володіння

```
graph TD; A[Володіння] --> B[Об'єктивний елемент – володіння, тобто фактична наявність речі]; A --> C[Суб'єктивний елемент – вважати дану річ своєю, володіти від свого імені.];
```

Об'єктивний елемент – володіння, тобто фактична наявність речі

Суб'єктивний елемент – вважати дану річ своєю, володіти від свого імені.

Фактичне володіння річчю без наміру вважати її своєю називалося *держанням*.

Види володіння

Законне

*Володіння
власника*

*Володіння
невласника*

Незаконне

Добросовісне

Недобросовісне

Способи захисту володіння

Посесорний захист

Петиторний захист

Лекцію завершено.
Дякую за увагу!